SELETUSKIRI

Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni määruse ettepaneku kohta, mis käsitleb elektriarvete tulevikukindlust, süsteemikulude vähendamist ning elektrifitseerimise ja digitaliseerimise edendamist Euroopa Liidus

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon (edaspidi komisjon) esitas 17. juulil 2026 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepaneku COM(2026) 600, millega muudetakse määrust (EL) 2019/943 seoses elektriarvete tulevikukindlaks muutmisega liidus süsteemikulude vähendamise ning elektrifitseerimise ja digiülemineku edendamise teel (edaspidi määruse ettepanek). Ettepanekut menetletakse seadusandlikus tavamenetluses menetlusnumbriga 2026/0203(COD). Ettepaneku õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi ELi toimimise leping) artikli 194 lõige 2.

Ettepanek lähtub komisjoni 2025. aasta veebruaris vastu võetud taskukohase energia tegevuskavast ja sellele järgnenud algatustest, sealhulgas tulevikukindlate võrgutasude suunistest, Euroopa võrgupaketist ning energeetikasektori digitaliseerimise ja tehisintellekti strateegilisest tegevuskavast. Komisjon seostab ettepaneku ka 2026. aasta mais avaldatud AccelerateEU kavaga, mille eesmärk on vähendada EL sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest, kiirendada elektrifitseerimist ja kasutada olemasolevat elektritaristut tõhusamalt.

Komisjon põhjendab muudatuste vajalikkust elektrisüsteemi kiire muutumise ja kasvava investeerimisvajadusega. Elektrinõudluse kasv, lõppkasutuse elektrifitseerimine, elektritootmise detsentraliseerumine ja taastuvenergia laialdasem kasutuselevõtt nõuavad põhi- ja jaotusvõrkude ajakohastamist ja laiendamist. Samal ajal tuleb olemasolevat võrku kasutada tõhusamalt, et vajalikud investeeringud ei suurendaks tarbijate kulusid rohkem, kui on süsteemi arendamiseks põhjendatud. Komisjoni andmetel on võrgutasud EL-is moodustanud viimastel aastatel keskmiselt 24–29% kodutarbijate elektriarvest ning nende osakaal võib investeerimisvajaduse suurenemisel kasvada.

Ettepaneku põhieesmärk on vähendada elektrisüsteemi kogukulusid, kujundades võrgutasud viisil, mis annab võrguettevõtjatele ja võrguteenuse kasutajatele tugevamad stiimulid olemasolevat taristut tõhusalt kasutada. Selleks täpsustatakse võrgutasude kulupõhisuse, läbipaistvuse ja mittediskrimineerivuse põhimõtteid, nähakse ette asukoha-, võimsuse ja kasutusajapõhised hinnasignaalid, võimaldatakse kulupõhiseid eritariife ning täiendatakse võrguinvesteeringute, salvestamise, paindlikkuse ja võrguühenduste käsitlust. Samuti teeb komisjon ettepaneku lisada sätted tarkvõrkude, võrguandmete, nutiarvestite ning elektri maksustamise kohta ja laiendada komisjoni volitusi võrgutasude valdkonnas.

Komisjon ei koostanud ettepaneku kohta tavapärast mõjuhinnangut ega korraldanud enne ettepaneku esitamist sellele suunatud eraldi avalikku konsultatsiooni, põhjendades erandit meetmete kiireloomulisusega. Ettepanekule on lisatud komisjoni talituste töödokument ning komisjon tugineb muu hulgas Euroopa võrgupaketi ja energeetikasektori digitaliseerimise tegevuskava varasemate konsultatsioonide tulemustele. Arvestades, et ettepanek võib oluliselt mõjutada võrgukulude jaotust, võrguettevõtjate investeerimisvõimet, riigieelarvet ja halduskoormust, tuleb selle läbirääkimistel pöörata tähelepanu täiendava mõjuanalüüsi vajadusele ning leppida kokku viisid negatiivsete mõjude leevendamiseks ja riskide maandamiseks.

Eesti on mitu ettepanekus seatud eesmärki juba suures osas täitnud. Eestis järgitakse võrgutasude kujundamisel kulupõhisuse ja mittediskrimineerivuse põhimõtteid ning lõppkasutajatele pakutavates hinnapakettides kasutatakse muu hulgas päeva-, öö- ja nädalavahetuse tariife ning võimsuspõhiseid komponente. Eesti esitatud andmetel on 2026. aasta seisuga nutiarvestitega hõlmatud üle 99% tarbijatest. Seetõttu võib ettepaneku mõju Eesti võrgutasude üldisele tasemele olla tagasihoidlikum kui liikmesriikides, kus selliseid lahendusi veel ulatuslikult ei rakendata.

Esitatud võrdlusandmete kohaselt on Eesti võrgutasude üldine tase pigem Euroopa Liidu keskmisest madalam, kuid suurtarbijate võrgutasud on võrreldes mitme teise liikmesriigiga kõrgemad. Riikide võrgutasude võrdlemisel tuleb siiski arvestada tarbimisprofiili, pingetaset, liitumistingimusi ja tariifi ülesehitust. Ettepaneku peamine mõju Eestis ei pruugi seetõttu väljenduda võrgutasude üldises langetamises, vaid kulude eri kasutajarühmade vahelise jaotuse muutumises. Suurtarbijate võrgutasude võimalik vähendamine ei pruugi tähendada automaatselt elektrisüsteemi kogukulu vähenemist ning võib ilma piisava kulupõhise põhjenduseta suurendada kodumajapidamiste või väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate kulusid.

Eesti jaoks on oluline, et määrus säilitaks riikliku reguleeriva asutuse õiguse valida Eesti põhi- ja jaotusvõrgu oludele sobiv tariifide ülesehitus ning otsustada, milliseid tariifikomponente ja eritariife on põhjendatud kasutada. Läbirääkimiste käigus on eelnõus juba ka sellise Eestile sobiva lahenduseni jõutud. ELi ühised nõuded peaksid keskenduma kulupõhisuse, läbipaistvuse ja mittediskrimineerivuse põhimõtetele. Võrgutasude ülesehitust ja kulude jaotust oluliselt mõjutavad poliitilised valikud tuleb teha määruse põhitekstis, mitte komisjoni hilisemate õigusaktidega. Maksupoliitikat ja liikmesriikide maksusuveräänsust puudutavad sätted tuleks eelnõust eemaldada.

Samuti peab säilima võrguettevõtjate võime teha õigeaegselt vajalikke investeeringuid. Võrguettevõtjal peab olema võimalik võrgutasude kaudu tagasi teenida tõhusalt tehtud ja põhjendatud tegevus- ja investeerimiskulud ning saada investeeritud kapitalilt põhjendatud tootlust. Kulutõhusust ei tohi käsitada üksnes lühiajalise kulude vähendamisena. Arvestada tuleb investeeringu kogu kasutusaja kulusid, varustuskindlust, võrgukvaliteeti, vastupidavust, küberturvalisust ning elektrifitseerimise ja taastuvenergia kasutuselevõtuga seotud vajadusi.

Paindlikkus-, nuti- ja digilahendusi tuleb eelnõus seega võrrelda võrgu füüsilise arendamise lahendustega nende kogukulu ja süsteemile antava kasu alusel.

Eesti toetab elektrifitseerimist soodustavat maksupoliitikat, kuid artiklis 18c kavandatud maksumeetmed tõstatavad eraldi küsimuse ettepaneku õigusliku aluse ja otsustamismenetluse kohta. Maksumeetmeid tuleb käsitleda aluslepingutes selleks ette nähtud õigusliku aluse ja ühehäälse otsustamisega, säilitades liikmesriikide õiguse kujundada oma aktsiisipoliitikat.

Koostajad

Seletuskirja koostasid energeetikaosakonna energiaturgude ekspert Thérèse Liis Kilk (liis.kilk@kliimaministeerium.ee) ja välissuhete osakonna nõunikud Brett Sooniste (brett.sooniste@kliimaministeerium.ee) ja Rahel Kelus (rahel.kelus@kliimaministeerium.ee). Valdkonna eest vastutab energeetika ja maavarade asekantsler Jaanus Uiga (jaanus.uiga@kliimaministeerium.ee).

2. Sisu ja võrdlev analüüs

Määruse ettepanekuga muudetakse elektrienergia siseturgu käsitlevat määrust (EL) 2019/943. Ettepaneku artikkel 1 asendab määruse artikli 18, lisab uued artiklid 18a–18d ning täiendab artiklit 61. Ettepaneku artikkel 2 reguleerib muutmismääruse jõustumist.

Artikkel 18. Võrgutasud ja tariifimetoodikad

Kehtiv artikkel 18 sätestab võrgutasude üldised põhimõtted, mille kohaselt peavad võrgutasud olema läbipaistvad, kulupõhised ja mittediskrimineerivad ning toetama muu hulgas võrgu tõhusat kasutamist, taastuvenergia integreerimist, paindlikkust ja energiasalvestust. Ettepanekuga neid põhimõtteid täpsustatakse ja laiendatakse.

Tariifimetoodikad peavad senisest selgemalt toetama elektrifitseerimist, paindlikke liitumisi, energia salvestamist, tarbimiskaja, elektrisõidukite laadimist, sektorite lõimimist ning nutikaid ja digitaalseid võrgulahendusi. Samuti nähakse ette, et tariifide kujundamisel tuleb arvestada nii võrguettevõtjate kapitali- kui ka tegevuskulusid ning vältida regulatiivseid stiimuleid, mis eelistaksid põhjendamatult võrgu füüsilist laiendamist muudele kulutõhusatele lahendustele.

Ettepanek võimaldab liikmesriikidel erandlikus olukorras katta osa põhi- või jaotusvõrgu kuludest riigieelarvest. Riigieelarvega saab rahastada elektrifitseerimist või turgude lõimimist toetavaid võrguinvesteeringuid, et nende lisakulud ei tõstaks võrgutasusid. Selline meede peab olema ajutine, proportsionaalne ja mittediskrimineeriv ning kooskõlas riigiabi reeglitega, kui tegemist on riigiabiga.

Lisaks võimaldatakse teatavatel tingimustel kohaldada eritariife või vähendatud võrgutasusid, muu hulgas energiasalvestuse, energia jagamise, tööstuse elektrifitseerimise ja taastuvelektril põhineva

vesiniku tootmise puhul. Sellised tariifid peavad lähtuma võrgukasutaja tegelikust mõjust süsteemikuludele ning säilitama kulupõhisuse põhimõtte.

Ettepanek täpsustab ka võrgutasude struktuuri. Tariifid võivad sisaldada võimsus-, püsi- ja mahupõhiseid komponente ning neid võib eristada muu hulgas võrgu kasutamise aja ja asukoha järgi. Nutiarvestite olemasolu korral tuleb kaaluda kasutusajapõhiseid tariife. Samuti nähakse ette nõuded tariifimuudatustest etteteatamisele ja nende muutmise sagedusele.

Tariifide läbipaistvuse suurendamiseks peavad reguleerivad asutused (Eestis Konkurentsiamet) esitama Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Ametile (edaspidi ACER) korrapäraselt teavet tariifide ja nende metoodikate kohta. ACERile antakse ülesanne korraldada põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate tõhususe võrdlusanalüüse, mille tulemusi peavad reguleerivad asutused tariifide või tariifimetoodikate kujundamisel arvesse võtma.

Artikkel 18a. Tarkvõrgu näitajad ja võrgu tõhususe hindamine

Uue artikli 18a eesmärk on edendada võrgu laiendamist asendavaid, nuti- ja digilahendusi, kui need suurendavad kulutõhusalt võrgu kasutatavat võimsust, paindlikkust või töökindlust. Reguleerivad asutused peavad looma selliste lahenduste kasutamiseks sobivad stiimulid ja käsitlema neid võrgu arengukavades eelisjärjekorras juhul, kui need on võrreldes alternatiividega põhjendatud.

ACER peab koostöös komisjoni, Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku, ELi jaotusvõrguettevõtjate üksuse ja sidusrühmadega koostama tarkvõrgu näitajate kohta soovituse. Näitajate eesmärk on mõõta tarkvõrkude, innovatiivse võrgutehnoloogia ja digilahenduste kasutuselevõttu ning tulemuslikkust. ACER peab vähemalt iga kolme aasta järel avaldama liidu tasandi eduaruande.

Põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatele nähakse ette kohustus hallata ja vahetada võrguandmeid, et toetada elektrisüsteemi tõhusat, turvalist ja paindlikku käitamist. Isikuandmeid võib jagada ainult juhul, kui anonüümitud andmetest ei piisa eesmärgi saavutamiseks. Lisaks nähakse ette vabatahtlik raamistik elektrivõrguandmete turvaliseks ja kontrollitud korduskasutamiseks teadus- ja innovatsioonitegevuses. Raamistiku rakendamisel tuleb järgida andmekaitse-, ärisaladuse, intellektuaalomandi ja küberturvalisuse nõudeid.

Artikkel 18b. Nutiarvestid

Uue artikliga 18b nähakse ette nutiarvestite kasutuselevõtu täiendavad nõuded ja Euroopa Liidu tasandi eesmärgid. Eesmärk on suurendada nutiarvestite kasutamist liikmesriikides ning luua parem alus tarbimise paindlikkusele, dünaamilisele hinnastamisele ja elektrivõrgu tõhusamale juhtimisele. Kehtiv määrus käsitleb nutiarvesteid üldisemalt võrgu digitaliseerimise ja tariifide kontekstis, kuid ettepanekuga täpsustatakse nende kasutuselevõtu nõudeid.

Artikkel 18c. Elektri ja maagaasi maksustamine

Uue artikliga 18c nähakse ette põhimõtted elektrienergia ja maagaasi maksustamise suhte kohta. Ettepaneku eesmärk on vältida olukorda, kus elektrienergia maksustamine loob võrreldes maagaasiga elektrifitseerimist pärssiva hinnasignaali. Samuti käsitletakse võimalust kohaldada energiamahukatele ettevõtjatele elektrienergia puhul vähendatud maksustamist. Kehtiv määrus (EL) 2019/943 elektri ja maagaasi maksustamise omavahelist suhet ei reguleeri; see on energiamaksustamise direktiivi reguleerimisalas.

Artikkel 18d. Võrguühendused ja liitumisjärjekorrad
Uue artikliga 18d täpsustatakse võrguühenduste ja liitumisjärjekordade korraldamist olukorras, kus taotletav liitumisvõimsus ületab võrgus olemasolevat võimsust. Võrguettevõtjad peavad kasutama läbipaistvaid ja mittediskrimineerivaid menetlusi ning võivad liitumistaotluste haldamisel arvestada muu hulgas projekti valmidust, edenemist ja mõju võrgu ülekoormusele.
Samuti nähakse ette võimalus kasutada paindlikke liitumislepinguid ja muid lahendusi olemasoleva võrguvõimsuse tõhusamaks kasutamiseks. Reguleerivad asutused peavad jälgima liitumisjärjekordade korraldamist ning korrapäraselt hindama liitumisprotsessi toimimist.

Artikkel 61. Komisjoni volitused
Artikli 61 muudatusega täiendatakse komisjoni volitusi võrgutariifide valdkonnas. Komisjonile antakse võimalus täpsustada delegeeritud aktide kaudu võrgutariifide struktuuri, tariifikomponente ja kulude jaotamise põhimõtteid ning vajaduse korral tootjatele ja tarbijatele kohaldatavate võrgutasude metoodikat. Nende meetmete ettevalmistamisel nähakse ette ACERi ja teiste asjaomaste osaliste kaasamine.

Artikkel 2. Jõustumine
Artiklis 2 sätestatakse, et määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist Euroopa Liidu Teatajas. Määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

3. Vastavus subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

3.1. Õiguslik alus
Ettepaneku õiguslik alus on ELi toimimise lepingu artikli 194 lõige 2. See on põhjendatud ettepaneku põhiosa puhul, mis käsitleb elektrienergia siseturgu, võrgutasusid, võrguettevõtjate tegevust, võrguandmeid, nutiarvesteid ja võrguühendusi.

Artikkel 18c reguleerib elektri ja maagaasi aktsiisimäärade suhet ning energiamahukatele ettevõtetele antavate maksusoodustuste tingimusi. Kuna need meetmed mõjutavad otseselt liikmesriikide maksupoliitikat ja maksutulusid, tuleks nende üle otsustada nõukogus ühehäälselt. Eesti hinnangul on ettepaneku õiguslik alus selle põhiosa puhul sobiv, kuid ei ole piisav artiklis 18c kavandatud maksumeetmete vastuvõtmiseks. Seetõttu tuleks artikkel 18c ettepanekust välja võtta ja maksuküsimusi käsitleda asjakohasel õiguslikul alusel ühehäälse otsustamisega.

3.2. Subsidiaarsus

Ettepanek vastab põhiosas subsidiaarsuse põhimõttele. Elektrienergia siseturg ja elektrivõrkude toimimine on piiriülese mõjuga ning liikmesriikide võrgutasude kujundamise põhimõtted võivad mõjutada elektrikaubandust, investeerimisotsuseid, elektrifitseerimist ja konkurentsitingimusi kogu Euroopa Liidus. Liidu tasandi ühised kulupõhisuse, läbipaistvuse ja mittediskrimineerivuse põhimõtted võivad parandada siseturu toimimist.

Liidu tasandi tegevus võib anda lisaväärtust ka võrguettevõtjate tegevuse võrreldavuse, nutivõrkude näitajate ning võrguandmete turvalise ja koostalitlusvõimelise kasutamise puhul. Ühised nõuded võivad vähendada liikmesriikide regulatiivsete lahenduste põhjendamatut erinevust ja toetada piiriüleselt kasutatavate lahenduste väljatöötamist.

Samas on võrgutasude konkreetne kujundamine tihedalt seotud iga liikmesriigi elektrisüsteemi ülesehituse, võrgu kasutamise, investeerimisvajaduste, tarbimisprofiili ja riikliku regulatiivse raamistikuga. Seetõttu peavad ELi tasandi meetmed keskenduma ühistele põhimõtetele ning jätma riiklikele reguleerivatele asutustele piisava otsustusruumi. Eelkõige peab Eesti reguleerival asutusel säilima õigus valida Eesti põhi- ja jaotusvõrgu oludele sobiv tariifide kombinatsioon ning otsustada, millal on eritariif või konkreetne tariifikomponent põhjendatud. Läbirääkimiste käigus on eelnõus juba ka sellise Eestile sobiva lahenduseni jõutud.

Komisjonile antav volitus kehtestada delegeeritud õigusaktiga tariifide ühine struktuur ja arvutamise ühtlustatud metoodika võib minna kaugemale küsimustest, mida on vaja lahendada liidu tasandil. Kulude jaotust oluliselt mõjutavad otsused tuleb teha seadusandlikus aktis ning tehniliste üksikasjade reguleerimine võib üksnes selgelt piiritletud ulatuses jätta komisjoni hilisematesse delegeeritud õigusaktidesse.

Artikli 18c puhul tuleb subsidiaarsuse hindamisest eristada õigusliku aluse küsimust. Maksumeetmete liidu tasandil ühtlustamiseks võib olla siseturu või elektrifitseerimisega seotud põhjendus, kuid sellise meetme vajadust, ulatust ja mõju liikmesriikide eelarvetele tuleb hinnata maksumeetmete jaoks ette nähtud menetluses. Kuna ettepaneku kohta ei koostatud tavapärast mõjuhinnangut, ei ole artikli 18c mõju ja liidu tasandi lisaväärtus piisavalt põhjalikult hinnatud. Eesti ei saa seetõttu toetada artiklit 18c kavandatud kujul ja valitud õiguslikul alusel ja soovib selle artikli eelnõust eemaldamist.

3.3. Proportsionaalsus

Ettepaneku põhisuund on proportsionaalsuse põhimõttega kooskõlas, sest sellega täpsustatakse olemasolevat raamistikku ning toetatakse kulupõhiseid ja läbipaistvaid võrgutasusid. Üksiknõuded peavad siiski piirduma eesmärgi saavutamiseks vajalikuga ja arvestama liikmesriikide võrkude erinevusi. Püüame läbirääkimiste tulemusel saavutada Eesti vaates proportsionaalse tulemuse.

Tariifimetoodika ei tohiks kohustada kõiki tariifikomponente ühetaoliselt rakendama. Eesti reguleerival asutusel peab säilima õigus valida Eesti võrgule sobiv tariifide kombinatsioon. Eritariifid ja olulised tariifimuudatused peavad põhinema tegelikul mõjul võrgu kuludele ega tohi põhjendamatult suurendada teiste kasutajarühmade kulusid.

Võrgu kulutõhusust tuleb hinnata pikaajaliselt. Võrguettevõtjal peab olema võimalik tagasi teenida põhjendatud kulud ja saada investeeritud kapitalilt põhjendatud tootlust. Paindlikkus- ja digilahendusi tuleb eelistada juhul, kui need tagavad vajaliku võimsuse ja töökindluse väiksema kogukuluga. Riigi vahendite kasutamine peab jääma riigile vabatahtlikuks ega tohi olla liikmesriikide võrgutasude või konkurentsivõime võrdlemise eelduseks.

Komisjonile antav delegeeritud volitus tuleb piiritleda tehniliste, menetlus- ja läbipaistvusnõuetega. Tariifide struktuuri ja kulude jaotust oluliselt mõjutavad valikud tuleb sätestada määruse põhitekstis. Artikli 18c maksumeetmed ei ole käesoleva ettepaneku kontekstis proportsionaalsed. Nende mõju liikmesriikide eelarvetele, maksupoliitikale ja olemasolevatele maksumeetmetele tuleb hinnata eraldi. Seetõttu tuleks artikkel 18c ettepanekust välja jätta.

4. Esialgne mõjude analüüsi kokkuvõte

Ettepaneku peamine mõju seisneb võrgutasude kujundamise, võrguettevõtjate regulatsiooni, võrguandmete kasutamise ja liitumisvõimsuse jaotamise põhimõtete muutmises. Määrus ei vähenda elektrivõrgu kogukulusid ega lõpptarbijate võrgutasusid automaatselt. Lühiajalises vaates võib mõju avalduda eelkõige kulude ümberjaotumisena tarbijarühmade vahel ning võrguettevõtjate, Konkurentsiameti ja võrguteenuse kasutajate täiendavate arendus- ja halduskuludena. Pikemas vaates võivad täpsemad hinnasignaalid, paindlikkuse kasutamine ja juhtmevabad ehk digilahendused vähendada võrgu arendamise, ülekoormuse juhtimise ja kadudega seotud kulusid.

Mõju ulatus sõltub suuresti riiklikust tariifimetoodikast ning komisjoni tulevastest delegeeritud ja rakendusaktidest. Samuti puudub Eesti kohta kvantitatiivne hinnang, kuidas asukoha-, võimsus- ja kasutusajapõhised komponendid, eritariifid ning maksusätted mõjutaksid eri tarbijarühmade kulusid. Seetõttu on alljärgnev eelhinnang esialgne ning edaspidi on määruse rakendamise käigus kavandatavate muudatuste ja meetmete puhul vaja hinnata eraldi võrgu kogukulu muutust ja kulude jaotumist kodumajapidamiste, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate, energiamahukate tarbijate, tootjate ning salvestamisrajatiste vahel. Eeldatavasti avaldub ettepaneku otsene mõju võrgukulude jaotuses eri võrgukasutajate vahel, mitte võrguettevõtjate kogukulude muutuses. Pikemas perspektiivis võivad võrgu tõhusamat kasutamist soodustavad tariifid, paindlikkusmehhanismid ning juhtmevabad lahendused vähendada võrgu investeerimisvajadust ja käidukulusid ning seeläbi piirata võrgu kogukulude kasvu.

4.1 Mõju riigi eelarvele, riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Mõju riigiasutuste töökorraldusele on otsene. Konkurentsiametil tuleb kohandada võrgutasude metoodika heakskiitmist ja järelevalvet, korraldada metoodikate avalikke konsultatsioone, avaldada senisest üksikasjalikumat teavet võrguettevõtjate kulude ja tariifide kohta ning võrrelda põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate tõhusust ja kulusid. Lisanduvad tarkvõrgu näitajate, võrguandmete, paindlike ühenduste ja liitumisjärjekorra meetmetega seotud ülesanded ning andmete esitamine ACERile. See võib suurendada õigus-, majandus- ja andmeanalüüsi töömahtu ning infosüsteemide ja andmetöötluse kulu. Täpne ressursivajadus sõltub rakendusaktidest, nõutavate andmete mahust ja sellest, kas väiksematele võrguettevõtjatele nähakse ette lihtsustatud nõuded.

Riigieelarvele ei teki artikli 18 lõikest 4 automaatset rahastamiskohustust, sest võrgukulude osaline katmine riigi vahenditest on liikmesriigile vabatahtlik. Kui Eesti seda võimalust kasutab, võib eelarvekulu olla märkimisväärne ning see sõltub rahastatavate lisakulude liigist ja meetme kestusest. Samuti tuleks avaliku sektori poolse rahastuse asemel taotleda sobivate projektide puhul ehk vähemalt piiriülest või laiemat ELi kasu andvate investeeringute puhul rahastust ELi eelarvest või fondist *(Connecting Europe Facility* ehk CEF vm).

Artikkel 18c riivab oluliselt maksusuveräänsust. Edaspidi ei saaks Eesti muuta elektriaktsiisi ilma, et peaks alati vaatama üle maagaasi määra (ja vastupidi). See muudaks maksupoliitika liiga jäigaks.

Kohaliku omavalitsuse asutustele määrus uusi otseseid ülesandeid ei kehtesta. Kaudne mõju võib tekkida kohalike asutuste elektrikulude muutumisest, avalike hoonete ja teenuste elektrifitseerimisest ning nende võrguga liitumisest. Artikli 18d alusel võib avalikule sektorile või sotsiaalteenustele anda liitumisel suurema tähtsuse, kuid selle eelise kasutamine sõltub riikide määratavatest, objektiivsetest kriteeriumidest.

4.2 Mõju majandusele

Mõju majandusele on tõenäoliselt oluline, kuid eri ettevõtjatele erisuunaline. Asukoha-, võimsus- ja kasutusajapõhised tariifid võivad vähendada süsteemi tipukoormust, suunata uusi investeeringuid vaba võrguvõimsusega piirkondadesse ja parandada olemasoleva võrgu kasutust. Samal ajal suurendavad keerukama struktuuriga tariifid ettevõtjate prognoosimis- ja halduskulu ning võivad halvendada juba tehtud investeeringute tasuvust, kui jooksvate tasude määrasid muudetakse pärast asukoha- ja võimsusotsuse tegemist. Oluliste muudatuste puhul on seetõttu vaja sätestada mõistlik üleminekuaeg ja juba tehtud investeeringutega seotud õiguspäraseid ootusi.

Kulupõhised eritariifid võivad parandada energiamahuka tööstuse, andmekeskuste või muude stabiilse ja võrgu jaoks soodsa tarbimisprofiiliga ettevõtjate konkurentsivõimet. Positiivne mõju tekib siiski ainult juhul, kui väiksem tariif vastab mõõdetavale väiksemale võrgukulule. Tegevusala nimetusel või üldisel tööstuspoliitilisel eesmärgil põhinev soodustus jaotaks kulud ümber teistele kasutajatele ning võiks ebaproportsionaalselt suurendada kodumajapidamiste ja väikeste ettevõtjate võrgutasu. Riigi ja ELi tasandi lahenduste erinevus võib mõjutada ka investeeringute paiknemist liikmesriikide vahel.

Salvestamise ja tarbimiskaja kulupõhine kohtlemine võib parandada paindlikkuse investeeringute tasuvust, vähendada taastuvenergia tootmise piiramise vajadust ja lükata edasi võrgutugevdusi .

Eelkõige võib positiivne mõju tuleneda sama elektrienergia eest põhjendamatult topelt võrgutasu küsimise vältimisest. Konkreetne arvestusmeetod peab siiski arvesse võtma salvestusseadme tegelikku kasutusaega, asukohta, pingetaset ja mõju võrgule, sest salvestamine ebasobival ajal või kohas võib ka võrgu koormust suurendada.

Ennetavad investeeringud, paindlikkusteenuseid ja kogu elutsükli kulusid arvestav regulatsioon võivad parandada investeerimisvõimet ja vähendada pikaajalist kogukulu. Eesti nutiarvestitega hõlmatus ületab juba 99%, mistõttu teadaolevalt ei nõua artikli 18b arvulised eesmärgid ulatuslikku uut paigaldusprogrammi. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/944 elektrienergia siseturu ühiste normide kohta, millega muudeti direktiivi 2012/27/EL (ELT L 158, 14.6.2019, lk 125–199), Eesti õigusesse ülevõtmisel täiendati elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja (RT I, 27.01.2026, 6), lisades sellesse eelmainitud direktiivi artikli 20 ja lisa II kohased kauglugemisseadmete nõuded. Nutiarvestisüsteemide puhul tugineb määruse ettepanek just direktiivi (EL) 2019/944 alusel kehtivale raamistikule, vaid selgitades ja täiustades praegust lähenemisviisi ning uusi reguleerimismehhanisme ei kehtestata.

4.3 Mõju isikuandmete kaitsele

Põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatele nähakse ette kohustus hallata ja vahetada võrguandmeid. Lisaks nähakse ette vabatahtlik raamistik võrguandmete turvaliseks ja kontrollitud korduskasutamiseks teadus- ja innovatsioonitegevuses. Art 61 lg 5b annab komisjonile volituse andmete korduskasutuse nõuete kehtestamiseks. Seejuures reguleerib eelnõu, et isikustatud andmeid võib jagada juhul, kui anonüümitud andmetest ei piisa eesmärgi saavutamiseks.

Mõju isikuandmete kaitsele võib eelkõige seisneda selles, et võrguandmete ulatuslikuma kasutamise, sh korduskasutamise, tulemusena suureneb võimalus töödelda ka füüsiliste isikutega seotud elektritarbimise andmeid. Nagu on märkinud Euroopa Andmekaitseinspektor (edaspidi EDPS)[1], võivad nutiarvestite andmed võimaldada teha järeldusi leibkonna harjumuste, tarbimismustrite või viibimisaegade kohta, mistõttu eeldab nende kasutamine tarbijate jaoks kõrgetasemeelist läbipaistvust ja kontrolli.

Mõju ulatus sõltub suuresti sellest, kuidas kujundatakse võrguandmete korduskasutamise raamistik ning millises ulatuses kasutatakse selle raames füüsiliste isikutega seotud andmeid. EDPS on juhtinud tähelepanu vajadusele täpsemalt määratleda kasutatavad andmekategooriad ja andmeallikad, isikuandmete töötlemise tingimused, osapoolte vastutus ning meetmed võimalike taasidentifitseerimise riskide maandamiseks. Samuti võib andmeid töötleval võrguettevõtjal või muul vastutaval töötlejal tekkida ulatusliku isikuandmete töötlemise korral vajadus andmekaitsealase mõjuhinnangu läbiviimiseks[2].

[1] EDPS Opinion 22/2026 on the Proposal for a Regulation as regards future-proofing electricity bills in the Union, through reducing system costs and fostering electrification and digitalisation

[2] EDPS Opinion 22/2026 on the Proposal for a Regulation as regards future-proofing electricity bills in the Union, through reducing system costs and fostering electrification and digitalisation

4.4 Mõju keskkonnale

Ettepanekuga võib kaasneda kaudne positiivne keskkonnamõju. Paindlikum tarbimine, salvestamine, tarkvõrgud ja täpsemad hinnasignaalid võivad võimaldada võrku ühendada rohkem taastuvelektri tootmist, vähendada tootmise piiramist ning suunata tarbimist aegadele, mil väiksema heitega elektrit on rohkem Fossiilkütustel põhinevate protsesside elektrifitseerimisel ehk näiteks energiamahukas tööstuses maagaasilt elektri tarbimisele üleminekul on positiivne keskkonnamõju.

Võrgu tõhusam kasutamine võib vähendada või edasi lükata osa uue taristu rajamise vajadusest ning sellega seotud materjalikulu ja maakasutuse mõju. Samas on elektrifitseerimiseks ja taastuvenergia liitmiseks vaja ka uusi võrguinvesteeringuid, millel võivad olla kohalikud mõjud loodusele ja maakasutusele. Liitumisjärjekorras keskkonnakasu arvestamine võib kiirendada väiksema heitega projekte, kuid see ei asenda konkreetse projekti keskkonnamõju hindamist ega põhjenda automaatset sektoripõhist eelistamist.

Digilahenduste ja nutiarvestite keskkonnakasu tuleb võrrelda seadmete tootmise, andmetöötluse ja väljavahetamise keskkonnakuluga. Eestis juba kasutusel olevate toimivate arvestite ennetähtaegne asendamine suurendaks ressursikulu ja elektroonikajäätmete hulka, mis võib tuua negatiivse keskkonnamõju. Seetõttu oleks keskkonnamõju tõenäoliselt pikemas vaates positiivne, kui uued nõuded lähtuks kulude ja tulude analüüsist ning võimaldaks olemasolevate seadmete kasutusaja lõpuni kasutamist. Määruse muutmise eelnõu mõju Eesti kasvuhoonegaaside heite muutusele ei ole esitatud andmete põhjal võimalik arvuliselt hinnata.

4.5 Mõju sotsiaalvaldkonnale

Peamine sotsiaalne mõju tuleneb elektri taskukohasusest ja võrgukulude täpsemast, tegelikele kuludele vastavast jaotumisest. Tariifireform ei vähenda tingimata võrgu kogukulu, mistõttu ühe kasutajarühma tasu vähenemine võib suurendada teise rühma tasu ning rahalist koormust. Võimsus- ja kasutusajapõhised komponendid võivad vähendada kulusid tarbijatel, kes saavad oma tarbimist juhtida, kuid suurendada koormust inimestel, kellel puudub tehniline või praktiline võimalus tarbimist teisele ajale nihutada.

Nutiarvestid, arusaadavad tariifid ja parem tarbimisinfo võivad aidata inimestel kulusid jälgida ning osaleda tarbimiskajas või energiakogukondades. Kasu saavutamise eelduseks on, et hinnasignaal on selge, tarbijal on võimalik sellele reageerida ning andmete kasutamine on turvaline. Keeruline tariifistruktuur, digipädevuse puudumine või automaatsete juhtimislahenduste kõrge maksumus võib osa tarbijaid ebasoodsamasse olukorda asetada.

Võrgu töökindlust, paindlikkust ja investeeringuid toetav regulatsioon võib parandada elutähtsate teenuste toimepidevust ning vähendada katkestuste ühiskondlikku kulu. Artikli 18d alusel võib anda elektrivõrguga liitumisel suurema eelise sotsiaalteenustele ja kodumajapidamistele, kuid kriteeriumid peavad olema avalikud ja mittediskrimineerivad. Enne tariifimuudatuste rakendamist on vaja mõjuanalüüsi ning vajaduse korral järkjärgulist rakendamist ja sihitud sotsiaalmeetmeid.

4.6 Mõju regionaalarengule

Asukohapõhised signaalid ja liitumisjärjekorrale kehtestatavad kriteeriumid võivad suunata uusi tootmis- ja tarbimisinvesteeringuid piirkondadesse, kus võrguvõimsus on juba olemas või kus projekt aitab ülekoormust leevendada. See võib vähendada liitumiskulu ja kiirendada investeeringute elluviimist. Mõju võib olla siiski regionaalselt ebaühtlane, sest nõrgema võrgu, väikese tarbijatiheduse või suure investeerimisvajadusega piirkonnad võivad muutuda ettevõtjatele vähem atraktiivseks.

Eesti väikese ja hajusa elektrisüsteemi puhul võib liiga detailselt eristav piirkondlik hinnastamine suurendada piirkondadevahelisi hinnaerinevusi, ilma et olemasolev tarbija saaks oma asukohta muuta. Seetõttu peaks asukohasignaal olema seotud eelkõige uute liitumis- ja investeerimisotsustega ning põhinema tõendatud pikaajalisel võrgukulul. Enne võrgutasu määra piirkondlikku diferentseerimist on vaja hinnata mõju maapiirkondadele, kohalikele ettevõtjatele, avalikele teenustele ja eluasemekuludele.

Ennetavad võrguinvesteeringud, paindlikud ühendused ning riigi või ELi sihipärane rahastus võivad vähendada regionaalset ebavõrdsust ja võimaldada uute investeeringute jõudmist piirkondadesse, kus praegu napib võrguvõimsust. Paindlik liitumine peab olema läbipaistev lepinguline lahendus ega tohiks muutuda püsivaks asenduseks vajalikele võrgutugevdustele. Ettepaneku regionaalset mõju ei saa hinnata ühetaoliselt positiivseks või negatiivseks; mõju sõltub piirkonna võrguolukorrast ja valitud tariifimetoodikast.

4.7 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Ettepanek võib toetada energiajulgeolekut, kui see parandab võrgu töökindlust, võimaldab kiiremini liita kohalikku taastuvenergia tootmist ning suurendab salvestamise ja tarbimiskaja kasutamist. Elektrifitseerimine ja kohaliku elektritootmise parem kasutamine võivad vähendada sõltuvust imporditud fossiilkütustest. Positiivne mõju eeldab siiski, et võrgutasud tagavad piisava tulu võrgu uuendamiseks, füüsiliseks kaitseks, toimepidevuseks ja küberturvalisuseks ning et lühiajaline tariifide vähendamise eesmärk ei lükka vajalikke investeeringuid edasi.

Võrguandmevahetuse laiendamine, digilahendused ja tehisintellektil põhinevad töövahendid võivad parandada võrgu seiret ja avariidele reageerimist, kuid suurendavad ühtlasi küberrünnete, tarneahelasõltuvuse ja tundliku taristuteabe väärkasutamise riski. Andmevahetus peab lähtuma andmete minimaalsuse põhimõttest, selgest juurdepääsukontrollist ja vastutuse jaotusest. Avalikustamisnõuete täitmisel peab olema võimalik jätta avaldamata teave, mis kahjustaks kriitilise taristu turvalisust, ning nõuete täitmise põhjendatud kulud peavad olema võrguettevõtjale kaetavad. Samuti on vajalik lähtuda isikuandmete ja ärisaladuse kaitse reeglitest.

ELi ühised põhimõtted, ACERi võrdlusanalüüs ja võrguandmete koostalitlusvõime võivad parandada piiriülest koostööd ja elektrituru toimimist. Eesti kui väikese ja ELi äärealal asuva elektrisüsteemi huvides on, et võrdlusanalüüs ja tariifide ühtlustamine arvestaksid võrgu suurust, ühenduste struktuuri, varustuskindluse vajadust ja geopoliitilisi riske. Liikmesriikide erinev eelarvevõime võrgutasude riiklikuks toetamiseks võib mõjutada investeeringute paiknemist ja tekitada siseturul konkurentsierinevusi. Maksusätetega seotud õigusliku aluse vaidlus võib

mõjutada läbirääkimisi, kuid ettepanekul ei ole esialgsel hinnangul muud otsest olulist mõju Eesti välissuhetele.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1. Eesti toetab Euroopa Liidu ühiseid põhimõtteid võrgutasude kujundamiseks. Riigi energiahindasid reguleerivale asutusele peab jääma võimalus võrgutasude arvutamise metoodikat ja järelevalvet neist põhimõtetest lähtuvalt ise kujundada ja võtta arvesse liikmesriigi elektrisüsteemide ja võrgukasutajate erisusi.

Selgitus: Seisukoht on seotud artikliga 18.

Ühised Euroopa Liidu tasandil kokku lepitud põhimõtted võivad parandada võrgutasude läbipaistvust ja võrreldavust ning vähendada põhjendamatuid erinevusi tariifimetoodikates. Ühtne struktuur ei peaks tingimata tähendama kogu Euroopa Liidus ühesuguseid tariifimäärasid, tariifikomponente või võrgutasude tasemeid. Liikmesriikide võrgud erinevad muu hulgas oma suuruse, tiheduse, tehnilise ülesehituse, kasutajate paiknemise, tarbimisprofiilide ja investeerimisvajaduse poolest. Seetõttu peab kokku lepitud ühtne tariifide kujundamise struktuur võimaldama reguleerival asutusel kohandada ühtseid metoodika põhimõtteid riigi tegelikele oludele.

Artikli 18 lõigetes 1 ja 2 sätestatakse võrgutasude kulupõhisuse, läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise põhimõtted ning mitmed tariifimetoodikas arvestatavad elemendid. Proportsionaalne kohaldamine tähendab, et põhimõtteid rakendatakse nende eesmärgist lähtudes ja ulatuses, milles need on konkreetse võrgu puhul põhjendatud. Kõiki artikli 18 lõikes 2 nimetatud elemente ei pea tingimata rakendama iga võrguettevõtja või võrgukasutajate rühma suhtes ühesugusel viisil, kui erinev kohtlemine põhineb objektiivsetel asjaoludel.

Kulupõhisus tähendab, et võrgutasu määra seos võrgu kasutamisest põhjustatud kuludega peab olema selge. Mittediskrimineerimine ei välista erinevaid tariifimäärasid või tariifikomponente, kui kasutajate tarbimisprofiilid ja nende mõju võrgu kuludele on erinevad. Artikli 18 lõikes 3 ette nähtud tariifide erikord võib seetõttu olla põhjendatud näiteks juhul, kui konkreetse kasutajarühma tarbimisprofiil vähendab võrgu kogukulusid. Samas ei anna see säte ühelegi kasutajarühmale automaatset õigust tariifi soodusmäärale ega tohiks kaasa tuua põhjendamatut kulude ülekandmist teistele võrgukasutajatele või kasutajarühmadele.

Riigi reguleeriva asutuse paindlikkus on vajalik selleks, et ühiseid põhimõtteid saaks rakendada Eesti (jt riikide) elektrisüsteemi ja võrguettevõtjate eripärasid arvestades. Reguleerival asutusel peab olema võimalik põhjendatult eristada põhi- ja jaotusvõrke, sealhulgas erineva suurusega võrguettevõtjaid ning tootmis- ja tarbimissuunalisi võrgukasutajaid. Metoodika peab sealjuures säilima läbipaistev, kulupõhine ja mittediskrimineeriv. Eesti energiamajanduse arengukava

(ENMAK 2035) järgi on oluline nii taskukohane energia kui ka konkurentsivõimeline hind äritarbijale.

5.2. Peame oluliseks, et võrgutasude kujundamise olulised põhimõtted ja pädevuse piirid sätestatakse määruses endas. Komisjonile antav delegeeritud volitus tuleb piiritleda tehniliste, menetlus- ja läbipaistvusnõuetega.

Selgitus: Seisukoht on seotud artikliga 61.

Eelnõu artikli 61 kohaselt võib komisjon võtta vastu delegeeritud õigusakte, millega kehtestatakse suunised tariifide ühtse struktuuri ja ühtlustatud arvutusmetoodika kohta. Volitus hõlmaks muu hulgas tariifide erikorra tingimusi ja nõudeid tariifimetoodikate avalikele konsultatsioonidele. Sellised reeglid võivad mõjutada võrgukulude jaotust kasutajarühmade vahel, võrguettevõtjate lubatud tulukust ning riigi reguleeriva asutuse otsustusruumi.

Eesti hinnangul tuleb seetõttu määruse põhitekstis õigusraamistiku oluliste elementidena sätestada need valikud, mis mõjutavad oluliselt võrgutasude kujundamise eesmärke, kulude jaotamise aluseid, reguleeriva asutuse pädevust või võrgukasutajate õigusi. See tagaks parema õigusliku selguse.

Eesti eelistab selliste küsimuste reguleerimist sõltuvalt nende olulisuse tasemest kas määruses endas või rakendusaktiga, kuna selle vastuvõtmise menetlus võimaldab liikmesriikidel tehniliste lahenduste kujundamises sisuliselt osaleda. See võimaldab muu hulgas hinnata, kas kavandatav lahendus on erinevate liikmesriikide elektrisüsteemides rakendatav ja proportsionaalne. Määruse eesmärkide saavutamise seisukohalt vähemoluliste ning väiksema mõjuga aspektide reguleerimisel võib Eesti nõustuda ka delegeeritud akti vastuvõtmisega, kui reguleerivatele asutustele jäetakse paindlikkus ühtse tariifimetoodika rakendamisel ja järelevalve korraldamisel arvestada elektrisüsteemi eripäradega.

5.3. Eesti toetab salvestust, paindlikkust, nutivõrke, digilahendusi ja turvalist andmevahetust soodustavaid meetmeid, kui need on tehnoloogianeutraalsed, kulutõhusad ega lükka edasi vajalikke võrguinvesteeringuid. Kokku lepitud ühised tõhususe näitajad ja aruandlusnõuded peavad vältima olemasoleva aruandluse dubleerimist. Reguleerivatele asutustele peab jääma piisav otsustusõigus Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti (ACER) koostatavate parimate tavade aruannete kasutamise viisi ja ulatuse üle.

Selgitus: Seisukoht on seotud artiklitega 18, 18a ja 18b

Ettepanekuga soovitakse soodustada salvestuse, paindlikkusteenuste, nutivõrkude ja digilahenduste kasutamist ning seeläbi tõhustada olemasoleva elektrivõrgu kasutamist. Sellised lahendused võivad vähendada tipukoormust ja ülekoormust ning võimaldada vältida või edasi

lükata võrguinvesteeringuid. Eesti toetab selliste lahenduste kasutamist, kui nende rakendamine on elektrisüsteemi kui terviku seisukohalt kulutõhus ning varustus- ja töökindlus on tagatud.

Erinevaid võrgu arendamise ja kasutamise lahendusi tuleb hinnata tehnoloogianeutraalselt, lähtudes nende tegelikust kulust ja süsteemile tekkivast kasust. Võrguinvesteeringuid asendavad lahendused võivad olla põhjendatud, kui need tagavad vajaliku võimsuse ja töökindluse väiksema kogukuluga. Samas ei tohiks nende kasutamine takistada või edasi lükata füüsilise võrgu tugevdamist olukorras, kus see on vajalik elektrifitseerimiseks, uute tootmis- või tarbimisvõimsuste ühendamiseks või varustuskindluse ja energiajulgeoleku tagamiseks.

Salvestuse ja paindlikkuse mõju võrgule sõltub muu hulgas nende seadmete asukohast ja kasutusviisist. Samalaadne lahendus võib erinevates tingimustes võrgu koormust kas vähendada või suurendada. Seetõttu tuleb nende suhtes rakendatava tariifimäära käsitluses lähtuda tegelikust mõjust võrgu kuludele ja kasule ning säilitada riigi reguleerivale asutusele piisav võimalus valida selleks sobiv kulupõhine lahendus, nähes vajadusel ette määra diferentseerimise võimaluse.

Ettepanek näeb ette ka ühtseid kokku lepitud võrgu tõhususe ja nutivõrgu näitajaid ning uusi aruandlusnõudeid. Ühised näitajad võivad parandada võrguettevõtjate tegevuse võrreldavust ja toetada parimate tavade levikut, kuid nende rakendamisel tuleb arvestada liikmesriikide ja võrguettevõtjate erinevate tingimustega, sealhulgas võrgu suuruse ja ülesehituse, geograafiliste tingimuste, kliendistruktuuri ja investeerimisvajadustega. Aruandlusnõuded peavad olema proportsionaalsed ning võimaluse korral tuleb kasutada olemasolevaid andmeid ja aruandluskanaleid, et vältida sama teabe korduvat esitamist ja põhjendamatut halduskoormust. Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti (ACER) nn parimate tavade aruannete tulemuste rakendamisel peab riiklikele reguleerivatele asutustele jääma piisav otsustusõigus nende kasutamise viisi ja ulatuse üle, et arvestada kohalike võrkude ja võrguettevõtjate eripäradega.

Nuti- ja digilahenduste ning võrguandmete kasutamise arendamisel tuleb tagada andmevahetuse turvalisus ning isikuandmete, ärisaladuse ja tundliku võrguinfo kaitse. Isikuandmete kaitsega seotud täiendavad tähelepanekud on esitatud seisukohas 5.7. Eestis on nutiarvestite kasutuselevõtu tase juba kõrge ning arvestite kasutus on kooskõlas määruse ettepanekus sätestatavate nõuetega (s.o vastab direktiivi (EL) 2019/944 artiklis 20 sätestatud nõuetele või jääb kasutuselevõtu määr direktiivis ja määruse ettepanekus antud tähtaegade raamesse).

5.4. Eesti nõustub määruse eelnõus sätestatud võimalusega, mille kohaselt võivad liikmesriigid riigieelarvelistest vahenditest osaliselt võrgukulusid katta, et vähendada võrgutasude kogusummat, mida nõutakse võrgukasutajatelt. Riigi vahendid jaotus- või põhivõrguettevõtjale tuleb eraldada mittediskrimineerival viisil ilma konkreetseid võrgukasutajate kategooriaid otseselt või kaudselt valikuliselt eelistamata. Riigi vahendite eraldamine ei tohi nõrgendada stiimuleid, mis on antud võrguettevõtjatele võrgu tõhusaks

käitamiseks ja arendamiseks ning võrgukasutajatele selleks, et kohandada nende tarbimist jaotus- ja ülekandevõrgu üldkulude vähendamiseks. Riigi rahastus peab olema ajutine ja hõlmama ainult täiendavaid kulusid, mis tulenevad meetmetest, mille eesmärk on kiirendada süsinikuheite vähendamist, tootmisprotsesside elektrifitseerimist ja turu lõimimist. Riigi vahendite eraldamine ei tohi kahjustada konkurentsi ega elektri siseturu tulemuslikku toimimist.

Selgitus: Seisukoht on seotud artikli 18 lõikega 4.

Elektrisüsteemi süsinikuheite vähendamine, tootmisprotsesside elektrifitseerimine ja elektriturgude lõimimine eeldavad märkimisväärseid investeeringuid elektrivõrkude arendamisse. Nende investeeringutega kaasnevad täiendavad kulud võivad suurendada võrgutasusid ning seeläbi elektrienergia lõpphinda tarbijatele ja ettevõtjatele. Eesti peab oluliseks, et liikmesriikidel oleks võimalus katta osa sellistest võrgukuludest riigieelarve vahenditest, vähendades seeläbi võrgutasude kaudu võrgukasutajatelt kogutavat summat. See võimaldab leevendada elektrivõrkude arendamisega kaasnevat hinnasurvet, toetada elektrifitseerimist ning säilitada ettevõtete konkurentsivõimet. Tegemist peab olema liikmesriikidele vabatahtliku võimaluse, mitte kohustusega.

Samas peab riigieelarvest rahastamine olema ajutine, sihipärane ja mittediskrimineeriv ning piirduma asjaomaste meetmetega kaasnevate täiendavate kuludega. Oluline on tagada, et riigi vahendite kasutamine ei vähendaks võrguettevõtjate motivatsiooni võrku kulutõhusalt arendada ja käitada ega nõrgendaks ka võrgukasutajate stiimuleid kohandada oma tarbimist viisil, mis aitab vähendada elektrisüsteemi kogukulusid. Samuti tuleb riigieelarvest vahendite tagamise meetme tingimused kujundada selliselt, et vältida konkurentsimoonutusi ja tagada elektri siseturu tõhus toimimine.

5.5. Eesti toetab elektrifitseerimist soodustavat maksupoliitikat, kuid ei toeta elektri maksustamise reguleerimist käesoleva määruse eelnõus. Eelnõu õiguslik alus ei võimalda reguleerida maksuküsimusi, vaid need tuleb otsustada ELTL art 115 alusel ühehäälsusega, säilitades liikmesriigi õiguse kujundada oma aktsiisipoliitikat.

Selgitus: Seisukoht on seotud artikliga 18c ja ettepaneku õigusliku alusega.

Eelnõu artikkel 18c seab liikmesriikidele otseseid kohustusi aktsiisimäärade muutmiseks, mistõttu on Euroopa Komisjoni valitud õiguslik alus (ELTL artikli 194 lõige 2) sisuliselt vigane. Kuna kõnealune meede sekkub vahetult riiklikku maksupoliitikasse ja mõjutab liikmesriikide eelarvetulusid, on tegemist olemuselt fiskaalset laadi aktiga. Aluslepingute kohaselt tuleb selliseid maksumeetmeid ja aktsiiside ühtlustamist otsustada eranditult ühehäälselt, tuginedes ELTL artikli 194 lõikele 3 ja artiklile 113. Kvalifitseeritud häälteenamusega otsustatava tavamenetluse kasutamine maksuküsimuste reguleerimiseks riivab lubamatult liikmesriikide vetoõigust ning

eirab aluslepingutes sätestatud spetsiifilist juriidilist korda. Lähtudes eeltoodust, palume eemaldada määruse eelnõust artikkel 18c.

5.6. Eesti toetab, et liitumistaotluste eelistamise reeglid olukorras, kus võrgus ei ole kõigi soovitud liitumiste jaoks piisavalt võimsust, on liikmesriikidele vabatahtlikuks rakendamiseks.

Selgitus: Seisukoht on seotud määruse ettepaneku artikliga 18d.

Seisukoht käsitleb võrguühenduse tagamise meetmeid olukorras, kus taotletav liitumisvõimsus ületab võrgus olemasolevat võimsust. Ettepanek võimaldab, kuid ei kohusta reguleerivat asutust heaks kiitma meetmeid liitumistaotluste prioriseerimiseks.

Eestis lähtutakse praegu üldjuhul taotluste esitamise järjekorrast ning põhi- ja jaotusvõrgus kehtivad erinevad reeglid. Võimalik üleminek projekti valmidusel või kasutajarühmal põhinevale prioriseerimisele eeldaks eraldi riigisisest otsust ning õigusaktide ja metoodikate muutmist. Seetõttu tuleb määruses säilitada liikmesriigi otsustusruum. Kas ja milliseid prioriseerimismeetmeid Eestis kasutatakse, otsustatakse pärast määruse jõustumist, arvestades nende vajalikkust ning sobivust põhi- ja jaotusvõrgule.

5.7. Eesti leiab, et eelnõus sätestatud võrguandmete korduskasutamise tingimused, eelkõige kasutatavate andmete kategooriad ja allikad, isikuandmete töötlemise vajalikkus ja ulatus, osapoolte andmekaitsealast vastutus ning asjakohaseid kaitsemeetmed, peavad olema selgelt ja arusaadavalt reguleeritud.

Selgitus: Seisukoht on seotud artiklitega 18a ja 61 lõikega 5b.

Andmekaitse vaatest toetab Eesti komisjoni eelnõus kavandatud lähenemist, mille kohaselt kasutatakse võrguandmete vahetamisel võimaluse korral anonüümitud andmeid ning andmete jagamine peab olema vajalik eelnõus seatud eesmärkide saavutamiseks. Samuti toetame, et võrguandmete kasutamisel ja teadus- ning innovatsioonitegevuses on selgelt viidatud andmekaitse- ja küberturbenõuete järgimisele.

Eesti toetab EDPSi arvamuses 22/2026[3] esitatud tähelepanekuid, et võrguandmete vahetamise ja korduskasutamise raamistik oleks õiguslikult piisavalt selge ning sellest nähtuks arusaadavalt, millistel eesmärkidel, millises ulatuses ja tingimustel võib isikuandmeid töödelda. Samuti peame oluliseks, et füüsiliste isikutega seotud andmete töötlemise tingimused, osapoolte vastutus ning vajalikud kaitsemeetmed oleksid piisavalt selgelt reguleeritud. Samuti tuleb kaitsta isikuandmeid ja vältida tarbimisandmete kasutamist viisil, mida tarbija ei saa mõistlikult ette näha ning mis võivad oluliselt ja ebasoovitavalt erineda andmete kogumise aluseks olnud eesmärgist.

[3] EDPS Opinion 22/2026 on the Proposal for a Regulation as regards future-proofing electricity bills in the Union, through reducing system costs and fostering electrification and digitalisation

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Määrus on kooskõlastatud Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Välisministeeriumi ning Justiits- ja Digiministeeriumiga. Eelnõude ettepanekud saadeti ka arvamuse saamiseks lisas 3 loetletud asutustele ja organisatsioonidele. Laekunud arvamused seisukohtade kujundamiseks ja nendega arvestamine on esitatud seletuskirja lisas 4 esitatud kaasamise tabelis.